

Ks. Jan Ratajczak

DZIELENIE SIĘ WIEDZĄ W PEDAGOGICE HUMANISTYCZNEJ. *HUMANISTYCZNE FORUM*

Czy praca nauczycieli musi nieść monotonię i stagnację? Czy interakcje między nauczycielami muszą przybierać kształt płaskiej, kutuazyjnej wymian zdań? Zdawkowych spostrzeżeń dotyczących pogody?

Twierdzimy, że nie. Odwrotnie – ich wzajemny kontakt może być twórczy, ożywczo inspirujący, bogaty i wielowymiarowy. Może nieść radość i głębokie zadowolenie, które mogą wzrastać z dnia na dzień. Jak to osiągnąć? Bardzo prosto – dzielimy się wiedzą i doświadczeniem – zgodnie z modelem pedagogiki humanistycznej, tak żeby mogły one nas wzbogacać i wszechstronnie rozwijać. Tak żeby dobro ludzi mogło sukcesywnie rosnąć.

W niniejszym artykule poddamy aksjologicznej analizie interakcję dzielenia się wiedzą między nauczycielami. W celu zintensyfikowania pragmatyki tej interakcji odniesiemy ją właśnie do modelu kultury wypracowanej przez współczesną pedagogikę humanistyczną. Celem artykułu będzie podanie praktycznych wzorców, które tę ważną interakcję uczynią w większym stopniu procesem twórczym i radosnym. Przedstawimy projekt Humanistycznego Forum, który zogniskuje oraz zintensyfikuje proces dzielenia się wiedzą między nauczycielami.

Ze względu na fakt, że metodyczny kształt praktyki wynika z rzetelnie określonej teorii, jej ontycznych założeń, w punkcie wyjścia roz-

poczniemy od ogólnych rozważań teoretycznych, które następnie za-
wężymy do interesujących nas tu pragmatycznych kwestii.

1. DZIELENIE SIĘ WIEDZĄ

Człowiek w swym życiu społecznym wchodzi w różnego rodzaju interakcje z innymi ludźmi. W ramach nich dokonuje różnych wyborów, skłania się ku różnym wartościom. Związana jest z tym bogata i różnorodna problematyka, którą stara się uporządkować i rozstrzygać etyka, zwłaszcza taki jej dział – jak aksjologia. Chcąc uprawiać aksjologiczną analizę, warto mieć świadomość, że wartości ludzkiego wyboru i sposobów ich porządkowania jest wiele. Fakt ten implikuje wielość systemów etycznych. Mimo tego systemowego pluralizmu można często wskazać w nich na wartości stałe – uniwersalne – niezmiennie. W niniejszym artykule skupimy swoją uwagę na wartości wiedzy i wartości altruizmu (dzieleniu się). Z pewnością wielu ludzi – na pierwszy rzut oka – wartości te uzna i zakwalifikuje, jako uniwersalne – jako zawsze i wszędzie dobre. Jeśli przez moment spojrzymy na wielkie systemy etyczne, szybko przekonamy się, dokonując analizy porównawczej, że mimo często znaczących różnic doktrynalnych, większość z nich – w wymiarze aksjologii – ceni wiedzę i altruizm. Większość nawołuje do ich pielęgnowania i stosowania. W ich świetle imperatyw dzielenia się wiedzą zdaje się przyjmować kształt złotej maksymy, zawsze pewnego aksjomatu, czy wręcz dogmatu. Czy jednak rzeczywistość – można postawić w tym miejscu sceptyczne i zarazem pragmatyczne pytanie: czy dzielenie się wiedzą jest rzeczywistość zawsze i wszędzie takie dobre? Okazuje się, w ramach pogłębionej heurystyki odpowiedzi, że życie, zwykle bardziej skomplikowane niż teoretyczne rozstrzygnięcia, potrafi dostarczyć mocnych kontrargumentów, mocnych kontrprzykładów. Odwołajmy się do jednego z nich. Wyobraźmy sobie czas wojny – czas krwawych interakcji międzyludzkich. W tym kontekście osadźmy nasze dociekania – nasze dociekliwe pytanie: czy dzielenie się wiedzą np. między wrogami będzie dobre? Okazuje się, że nie. Dzielenie się wiedzą, w tym kontekście, jednoznacznie uzna się za złe. Określi się pejoratywnym mianem szpiegostwa.

Przykład ten pokazuje, że dzielenie się wiedzą ma sens i jest etycznie słuszne (uzasadnione) jedynie tylko w ramach pewnej sytuacji – określonego środowiska wartości, aksjologicznej przestrzeni. Określimy ją tu mianem kultury. Powiemy, że dzielenie się wiedzą jest zdeterminowane, obarczone relatywizmem kulturowym. Mamy tę świadomość, że użyta tu kategoria *kultura* jest rozumiana współcześnie bardzo szeroko i wieloznacznie. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjmujemy, odwołując się do kulturoznawczej tradycji, jej aksjosemiotyczne rozumienie¹. Określimy kulturę, jako system wartości (symboli) wyznaczający kształt interakcji społecznych², gdzie wartością będziemy nazywali to, co jest ważne dla człowieka. System wartości kultury (aksjologia kultury) – w tym ujęciu – ma zwykle kształt hierarchiczny. Wyróżniamy w nim wartość naczelną, której funkcjonalnie służą pozostałe wartości. Możemy je w tym kontekście zinterpretować, jako środki do urzeczywistnienia wartości naczelnej. Ze względu na tę funkcję będą one umieszczone na niższych szczeblach tej hierarchii. Warty spostrzeżenia jest fakt, że ocena (hermeneutyka) wartości – środków dokonuje się w ramach tego zhierarchizowanego systemu kultury zawsze z uwagi na funkcjonalną moc urzeczywistnienia wartości naczelnej. W związku z tym ma charakter relatywny a nie uniwersalny (uniwersalne normy etyczne nie są w stanie oddać jej specyfiki).

Aby więc dokonać trafnej oceny zjawiska dzielenia się wiedzą, musimy zawsze rozpatrywać je w ramach aksjologii danej – ściśle określonej, hierarchicznie zrekonstruowanej – kultury. Chcąc intensyfikować pragmatykę działania, musimy wyjść od przywołania kultury – aksjologicznego układu odniesienia. To właśnie z uwagi na ten układ dane działanie ma przynosić pragmatyczne, intratne rezultaty.

Mając powyższe na uwadze w niniejszym artykule poddamy analizie zjawisko dzielenia się wiedzą w kulturze pedagogicznej. Wyjdziemy od aksjologicznej rekonstrukcji tej kultury. Zawężymy ją do pedagogiki humanistycznej i społecznego środowiska nauczycieli, w

¹ CH. BARKER. *Studia kulturowe. Teoria i praktyka*. Kraków 2005; A. KUPER. *Model antropologiczny*. Kraków 2005; *Filozofia – aksjologia – kultura*. Red. W. Tyburski Toruń 1999.

² Myślenie pod kątem wartości, myślenie aksjologiczne jest przydatne w kulturoznawstwie i także w pedagogice. W artykule konsekwentnie będziemy stosować ten styl myślenia w obu tych dziedzinach.

którym będziemy śledzić jej oddziaływanie. W aksjologicznej rekonstrukcji zwrócimy szczególną uwagę na odtworzenie wartości naczelnej. Postawimy tezę, że naczelną wartością pedagogiki humanistycznej jest wartość wszechstronnego rozwoju człowieka. To właśnie w odniesieniu do tej wartości dokonamy analizy i oceny wartości dzielenia się wiedzą. Problem zostanie sprowadzony do analizy warunków i stylu dzielenia się wiedzą w programie urzeczywistniania wszechstronnego rozwoju człowieka. W wymiarze psychospołecznym sprowadzi się do analizy preferencji cech osobowościowych, jakie winni posiadać nauczyciele we wzajemnych interakcjach, żeby fakt dzielenia się wiedzą mógł wydatnie przyczynić się do wszechstronnego rozwoju człowieka. W wymiarze wniosków wskażemy na konkretne rozwiązania, podamy twórcze propozycje.

2. PEDAGOGIKA HUMANISTYCZNA

Każdy nauczyciel jest zawsze do pewnego stopnia pedagogiem. W swym życiu zawodowym nie tylko przekazuje uczniom wiedzę³, ale jednocześnie wpływa na ich wychowanie. Ten wpływ może być mniej lub bardziej świadomy i wiązać się z metodycznym stosowaniem określonych modeli, strategii pedagogicznych. We współczesnej pedagogice toczą się dyskusje i spory dotyczące przyjęcia określonych wzorców wychowawczych. Nie są one jednoznacznie rozstrzygnięte. Wynika to z faktu, że istnieje wiele odmiennych, często wobec siebie sprzecznych, sposobów pojmowania człowieka, jego natury⁴, osobowości⁵ to zaś implikuje wielość koncepcji i modeli wychowawczych. We współczesnej pedagogice wyróżnia się różne orientacje. Mówi się o pedagogice fenomenologicznej, personalistycznej, psychoanalitycz-

³ Problematyka konstytucji „wiedzy” należy *sensu stricto* do kręgu rozważań z zakresu filozofii nauki, epistemologii. W artykule terminu „wiedza” używamy w znaczeniu szerszym, pedagogicznym i łączymy go ze zbiorem informacji, przekazywanych w systemie edukacji.

⁴ L. STEVENSON, D. L. HABERMAN. *Dziesięć koncepcji natury ludzkiej*. Przekład: U. Wieczorek. Wrocław – Warszawa – Kraków 2001.

⁵ C. S. HALL, G. LINDZEY, J. B. CAMPBELL. *Teorie osobowości*. Przekład: J. Kowalczevska, J. Radzicki. Warszawa 2001.

nej, marksistowskiej, behawiorystycznej, humanistycznej⁶. Każdy z tych paradygmatów ufundowany jest na innej wartości naczelnej. Wyznacza ona właściwe dla siebie rozumienie procesu wychowania. Wskazuje jego ostateczny cel i w konsekwencji kreśli odmienne wzorce i normy wychowawcze. Implikuje to w praktycznym działaniu specyficzne, adekwatne dla danego modelu rodzaje zadań, określony rodzaj troski pedagogicznego postępowania. W związku z tym, ten sam fakt społeczny, np. dany rodzaj interakcji, może przybrać w tych różnie zorientowanych pedagogikach różne rozumienie, różną aksjologiczną interpretację. W konsekwencji wyznaczy inną pragmatykę działania. Innym celom będzie np. służyło dzielenie się wiedzą w paradygmacie marksistowskim, inne – w psychoanalitycznym. Wiedza jest tylko narzędziem w rękach człowieka i może być wykorzystana do skrajnie różnych celów. Warto mieć tego świadomość.

Współcześnie, głównie za sprawą psychologii humanistycznej i jej wpływu na współczesną myśl pedagogiczną, coraz bardziej wpływowym kierunkiem wydaje się być pedagogika humanistyczna. To właśnie analizą jej normatyki zajmiemy się w niniejszym artykule z uwagi na tak ważną pedagogicznie interakcję jak fakt dzielenia się wiedzą.

3. AKSJOLOGIA PEDAGOGIKI HUMANISTYCZNEJ⁷

Naczelną wartością pedagogiki humanistycznej, na którą wskazuje desygnat *humanistyczny*, jest człowiek, jego dobro. Pedagogika ta ma na celu realizację dobra człowieka. Dobro to pojmuje się zarówno indywidualnie, jak i kolektywnie. Oznacza to imperatyw obopólnego realizowania dobra jednostki i dobra społecznego – tzn., że nie można realizować dobra społecznego kosztem dobra jednostki i odwrotnie – dobra jednostki, kosztem dobra społecznego (które jest wszak zbiorem jednostek). Idealem jest kooperatywna, sprawiedliwa realizacja dobra

⁶ *Podstawowe pojęcia pedagogiczne*. Red. D. Lenzen. Przekład: J. F. Meterne, P. W. Meterne. Berlin – Szczecin 2003.

⁷ B. SUCHODOLSKI. *Alternatywna pedagogika humanistyczna*. Wrocław 2003; *Humanizm. Tradycje i przyszłość*. Red. T. Szkołuta. Lublin 1990.

wszystkich jednostek w ramach danej społeczności, tak by dobro jednostki współtworzyło dobro społeczne⁸.

W pedagogice humanistycznej dobro człowieka jest utożsamione z jego rozwojem. Wynika to z psychologicznego spostrzeżenia, które dokumentują liczne badania i opracowania⁹, że takie stany psychiczne jak: szczęście, radość, zadowolenie są nierozzerwalnie związane z działaniami progresywnymi, rozwojowymi. W związku z tym głównym, naczelnym celem, do którego winny zmierzać wszelkie intencje, akty i działania wychowawcze jest w paradygmacie humanistycznym troska o wszechstronny rozwój człowieka, ściślej rozwój jego osobowości. Docieramy tu do trudnych problemów związanych z teoretycznym określeniem, czym jest osobowość, a także jak rozumieć jej rozwój. Są to bardzo ważne, wręcz pryncypialne problemy. Od sposobu ich rozstrzygnięcia zależy bowiem strategia i metodyka pedagogicznego postępowania. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjmujemy następujące założenia. Osobowość określimy, jako system cech podmiotu ludzkiego. Wśród cech osobowości trychotomicznie wyróżnimy: cechy intelektualne (poznawcze), emotywnie (związane z emocjonalnym doświadczeniem) oraz somatyczne (cielesne). W tym kontekście rozwój osobowości człowieka będziemy pojmowali, jako rozwój cech jego osobowości tzn. rozwój jego władz poznawczych (intelektu), rozwój emotywności, rozwój cielesności.

Wartość wszechstronnego rozwoju człowieka w programie humanistycznej pedagogiki implikuje potrzebę realizacji takich wartości jak¹⁰: autentyzm, kooperacja, partnerstwo, życzliwość, serdeczność, asertywna komunikacja, samoświadomość, refleksyjność, autokorekta, dyskusja, samodzielność, szacunek, wdzięczność, tolerancja, otwartość. Wartości te są postrzegane, jako nieodzowne środki – *conditio*

⁸ Mamy tę świadomość, że problem tożsamości dobra indywidualnego i kolektywnego (społecznego) jest zagadnieniem złożonym i nie tak jednoznacznym jak przedstawia to pedagogika humanistyczna. W artykule ograniczamy się jedynie do rekonstrukcji głównych tez programowych pedagogiki humanistycznej, nie wchodząc w złożoną, wielowymiarową warstwę polemiczno-krytyczną.

⁹ Por. A. BRZEZIŃSKA. *Społeczna psychologia rozwoju*. Warszawa 2000.

¹⁰ D. FONTANA. *Psychologia dla nauczycieli*. Poznań 1999; B. ŚLIWIERSKI. *Współczesne teorie i nurty wychowania*. Kraków 1988; S. KUNOWSKI. *Problematyka współczesnych systemów wychowania*. Kraków 2000. M. NOWAK *Podstawy pedagogiki otwartej*. Lublin 2000.

sine quo non – wiodące do realizacji dobra – rozwoju człowieka. Bez nich projekt ten nie jest możliwy do zrealizowania.

Przedstawimy teraz ich głębsze rozumienie. Interesować nas będą zwłaszcza te aspekty, które winny urzeczywistniać się w interakcjach psycho-społecznych. Szczególną uwagę skupimy na tych cechach osobowościowych, które partycypują w fakcie dzielenia się wiedzą, w interakcji rozpatrywanej w środowisku nauczycieli. Dla procesu edukacji jest to konstytutywna interakcja. Wszak być nauczycielem to właśnie przekazywać innym wiedzę. Zwykle fakt przekazywania wiedzy w edukacji jest sprowadzany do relacji nauczyciel – uczeń. W niniejszym artykule osadzimy go w relacji nauczyciel – nauczyciel. W humanistycznej, progresywnie ukierunkowanej pedagogice ta wzajemna interakcja między nauczycielami jest niezmiernie znacząca. Jest bowiem bezpośrednio związana z realizacją dobra społecznego oraz jednostki. Nauczyciele dzieląc się i inspirując nawzajem wiedzą mogą, bowiem rozwijać, doskonalić własne osobowości, własne kwalifikacje (własne dobro), a następnie zwrotnie mogą lepiej służyć pomnażając dobro społeczne. W naszych aksjologicznych analizach postaramy się dostrzec i rozwinąć te elementy, które interakcję tę uczynią procesem bardziej efektywnym, bardziej intratnym z uwagi na dobro człowieka.

Ze względu na przyjętą perspektywę badawczą oraz fakt, że w pedagogice humanistycznej wartości [1-15] rzadko występują samodzielnie i zwykle wchodzą w korelacje naszą aksjologiczną analizę sprowadzimy do czterech, wyróżnionych kręgów tematycznych. Zawierają one *explicite* wszystkie wyróżnione wcześniej wartości. Są to:

- a) kooperacja,
- b) asertywna komunikacja,
- c) refleksyjność,
- d) autentyczność.

W ramach poniższej analizy pokażemy jak wymienione wartości związane z tematami ten proces wzmacniają i stymulują.

Kooperacja

Pedagogika humanistyczna służy dobru człowieka. Dzięki niej ludzie mogą realizować własne dobro, które winno łączyć się z dobrem społecznym. W związku z tym jej priorytetowym modelem w wymiarze interakcji społecznych staje się kooperacja. Jest to model diametralnie różny od modeli opartych na walce czy rywalizacji. Modele: walki czy rywalizacji są oparte, w większy lub mniejszy sposób, na agresji, a ta siejąc zwykle lęk, ból i zniszczenie docelowo nigdy nie jest w stanie przyczynić się do urzeczywistnienia dobra człowieka. W przeciwieństwie do nich humanistyczna kooperacja oparta jest na wzajemnej pomocy. Jej wiodącymi emocjami są: życzliwość, dobroć, serdeczność. Celem tej pomocy jest wspieranie i troszczenie się o wzajemny rozwój. W humanistycznej trosce silniejszy wspiera zawsze słabszego, a nie niszczy go, jak się to propaguje w modelach opartych na walce.

W humanistycznej kooperacji wiedza i dzielenie się doświadczeniem pełnią ważne znaczenie. Można wręcz powiedzieć, że są one podstawą procesu rozwoju człowieka. Trudno rozwijać się bez pogłębionej świadomości, z kolei trudno wyobrazić sobie pogłębioną świadomość właśnie bez wiedzy. Dzielenie się wiedzą między nauczycielami pogłębia proces rozwoju ich osobowości. Dzieje się to zwłaszcza w sytuacji, kiedy nauczyciele otwarcie i serdecznie wspólnie omawiają, konfrontują własne doświadczenia a następnie razem rozwiązują wszelkie problemy edukacyjne, pedagogiczne, jakie napotykają w swym życiu zawodowym. Ponadto dzielenie się wiedzą może mieć również aspekt erudycyjny. Może być związane z wymianą informacji dotyczących wykładanej wiedzy specjalistycznej. W tym aspekcie nauczyciele nawzajem mogą uzupełniać i wzbogacać zakres posiadanej wiedzy i tym samym zwiększać własne kompetencje w danej dziedzinie. Dobrą formą są tu twórcze dyskusje i polemiki. Są one zawsze oparte na kooperatywnej życzliwości i poszukiwaniu prawdy, rozumianej jako wspólne dobro. Istotne wydaje się być tu także śledzenie i komentowanie ważnych, aktualnych publikacji w danej dziedzinie. Towarzyszyć temu może wymiana różnego rodzaju książek, czasopism naukowych. Formy tej kooperacji poszerzają intelektualne horyzonty i rozwijają zdolności poznawcze.

Asertywna komunikacja

Kooperacja nierozzerwalnie związana jest z dobrą komunikacją. Jest na niej oparta. Nie można bowiem osiągnąć sukcesu w kooperacji w sytuacji, kiedy kooperanci źle się komunikują, np. w sposób mglisty, niezrozumiały artykułują swoje motyw, intencje, potrzeby czy też aspiracje. Pedagogika humanistyczna wskazuje na asertywną komunikację, jako ważny środek swoich działań. Ideałem są tu takie cechy jak: bezpośredniość, prostota i precyzja wypowiedzi, partnerski dialog, empatia. W wymiarze przekazywanej, komunikowanej wiedzy, łączy się to z odpowiedzialnością za wygłaszane słowo, świadomością, że może ono wprowadzić w błąd, narazić na negatywne konsekwencje czy też zranić. Ponadto wiedza, jako ważne dobro społeczne, zawsze w tej komunikacji traktowana jest z wdzięcznością i troską. Asertywna komunikacja w pedagogice humanistycznej zakłada również personalizm. Oznacza to poszanowanie osoby ludzkiej, jej poczucia wartości. Implikuje to zawsze wzajemny szacunek dla podmiotów tej komunikacji. W praktyce ekspresją tej postawy personalnej jest np. miła, serdeczna i spokojna intonacja głosu, unikanie wszelkiej impulsywności czy wręcz agresji (łatwo, bowiem od zapalczącej impulsywności dojść w trakcie wypowiedzi do destruktywnego wzburzenia, irytacji, w skrajnej zaś postaci nawet do kłótni). Nauczyciele uczestniczący w takiej personalnej komunikacji, empatycznym dialogu powinni odczuć, dzięki stosowanym środkom, że uczestniczą w przyjacielskiej rozmowie, która docelowo zmierza do budowania wspólnego dobra. Powinni odczuwać satysfakcję z faktu, że zostali empatycznie wysłuchani i adekwatnie zrozumiani. Powinni czuć radość, że świetnie się porozumiewają i dzięki temu są zdolni do dojrzałej kooperacji.

Refleksyjność

W pedagogice humanistycznej szczególną uwagę zwraca się na fakt samodzielności myślenia. Wyrazem tego jest promocja takiej wartości jak refleksyjność. Wartość ta symbolizuje dynamiczne, a nie tylko bierne, podejście do wiedzy. Wzorem jest tu człowiek, który nie tylko receptywnie gromadzi wiedzę w pamięci, ale także żywotnie, osobiście ją przyswaja, dociekliwie, intelektualnie zgłębia jej rozu-

mienie i znaczenie. Ponadto potrafi także stosować ją w praktyce. Dzięki niej dobrze orientuje się w realnym świecie. Posiada umiejętność jej efektywnego stosowania. Potrafi owocnie rozwiązywać za jej sprawą konkretne problemy. W tym aspekcie wiedza staje się czymś życiowo ważnym, przydatnym. Jest ona przeciwieństwem wiedzy abstrakcyjnej, która pozostaje daleko od działań praktycznych. Pedagogika humanistyczna krytycznie odnosi się do wszelkich form dogmatyzmu, zwłaszcza takiego, który jest narzucany z zewnątrz apodyktycznie i agresywnie. Broni ona wartości autonomii myślenia i w praktyce zaleca postawę krytyczną. Naczelną wartością w modelu humanistycznej krytyki, rozumianej tu jako wyraz troski o rzetelność przekazywanej wiedzy, jest dążenie do prawdy, która jako wartość obiektywna stoi zawsze ponad partykularnymi interesami. Dążenie do niej winno zawsze być oparte, w wymiarze środków, na obiektywnym dystansie, merytorycznej argumentacji, serdecznej kooperacji. Szczególnie winno wiązać się z autokorektą i autokrytycyzmem wobec własnych sądów i przekonań. Modelem jest tu środowisko osób posiadających własne poglądy, które dąży do ich doskonalenia. Dzięki dzieleniu się wiedzą, w nastroju elastycznego dystansu, merytorycznej dyskusji i argumentacji, poglądy te są twórczo zmieniane i ulepszone. Nauczyciele dokonując – w ramach postawy refleksyjnej – wszelkiego rodzaju korekt czy krytyki mają świadomość, że czynności te wynikają z ich dobrych intencji i motywów. Mają zawsze na celu wspólne dobro społeczne. Nigdy nie traktują krytyki, jako areny egotycznej walki czy rywalizacji. Odwrotnie, mają świadomość, że humanistyczna krytyka, która zawsze winna konstruktywnie przyczyniać się do doskonalenia swego przedmiotu, jest wyrazem ich pedagogicznej troski. W ich postępowaniu zawsze przekłada się na ciepłe, pełne wzajemnego wsparcia, zachowania i gesty. Dążenie do refleksyjności – w wymiarze struktury osobowości – oznacza rozwój takich zdolności intelektualnych jak: rozwój inteligencji, intuicji poznawczej, wyobraźni, pamięci, zdolności wygłaszania i korygowania własnych poglądów; rzeczowego, merytorycznego ich argumentowania. Rozwój tych zdolności uwidacznia się zwłaszcza wtedy, kiedy nauczyciele dzieląc się wiedzą w sposób refleksyjny, poddają ją spokojnej, wieloaspektowej analizie, kontemplacji, starają się zbadać wszystkie argumenty za i przeciw, nim ją w dostateczny sposób zrozumieją, zaakceptują i włączą we własny spójny, koherentny światopogląd.

Autentyzm

Pedagogika humanistyczna wskazuje na wszechstronny rozwój człowieka, jako naczelny cel dążeń. Rozwój ten powinien urzeczywistniać się w sposób realny, nie hipotetyczny czy abstrakcyjny. Podmiot tego rozwoju powinien realnie – autentycznie – doświadczać wszystkich aspektów, które ten rozwój niesie. Docieramy tu do ważnej wartości, jaką jest autentyzm. Wiąże się on z takimi postawami jak: szczerłość, otwartość, bezpośredniość, empatia wobec samego siebie i innych. Żeby twórczo się rozwijać, człowiek powinien mieć bezpośredni kontakt z własną osobowością we wszystkich jej wymiarach – intelektualnym, emotywnym, cielesnym. Powinien być świadomy autentycznych przeżyć, jakie w tych sferach doświadcza. Wskazane jest także, żeby następnie je wyrażał, znajdował dla nich adekwatną ekspresję. Dobrze jest, aby ta ekspresja była konfrontowana i zwrotnie odzwierciedlana przez inne podmioty. Psychologia mówi w tym kontekście o potrzebie jaźni odzwierciedlonej – potrzebie zwierciadła, w którym możemy zobaczyć aktualny stan naszego autentycznego rozwoju. Najlepszym takim zwierciadłem jest środowisko ludzi posiadające tę samą postawę rozwojową. Podobieństwo postaw sprzyja bowiem empatii, rozumieniu problemów, jakie dany podmiot napotyka w wymiarze autentycznych doświadczeń. Środowisko takie winno być ufundowane na wartościach wzajemnego zaufania, wzajemnej pomocy, przyjaźni. Bez tych wartości autentyczne otwarcie się i dzielenie się osobistym doświadczeniem może stać się wręcz niebezpieczne. Może grozić emocjonalnym zranieniem. Dzięki środowisku dającym wsparcie i poczucie bezpieczeństwa można dokonywać różnego rodzaju korekt, modyfikacji zachowań. Uczyć się twórczo rozwiązywać wszelkie problemy i doskonalić różnego rodzaju postawy i kompetencje. W ten sposób można zwiększać pragmatykę rozwoju, który bez procesu doskonalenia osobowości, twórczej modyfikacji nie mógłby w ogóle zaistnieć. Wartość autentyzmu we wzajemnych interakcjach nauczycieli może przybierać kształt otwartych, szczerych, przyjacielskich rozmów, podczas których dzielą się swoim osobistym doświadczeniem, asertywnie wyrażając zarówno przykre emocje, związane z określonymi problemami, jak i te pozytywne – płynące z dobrze zrealizowanego programu działania. Taka konfrontacja doświadczeń wpływa bardzo inspirująco na ich pracę zawodową

oraz wymiar osobistego rozwoju – sfery, które w pedagogice humanistycznej są ze sobą ściśle powiązane. Warto mieć świadomość, że nie można być w pełni nauczycielem, w pełni pedagogiem – w dosłownym tego słowa znaczeniu – nie będąc pedagogiem autentycznym, tzn. takim, który autentycznie i żywotnie angażuje się w to, co robi. Nie można efektywnie przekazywać norm wychowawczych w sytuacji, kiedy samemu nie urzeczywistniło się ich w sposób pełny oraz autentyczny.

W podsumowaniu powyższej aksjologicznej rekonstrukcji programu pedagogiki humanistycznej warto podkreślić fakt, że dzielenie się wiedzą może pełnić w niej znaczącą rolę. Łączy się, bowiem bezpośrednio z realizacją wartości naczelną tej pedagogiki: dobrem – rozwojem człowieka. W praktyce prowadzi do urzeczywistnienia wielu – centralnych wręcz – cech osobowości, związanych z tak ważnymi aspektami człowieczeństwa jak: refleksyjność, asertywność, autentyzm, kooperacja. Odwrotnie – brak dzielenia się wiedzą może implikować atrofię tych wymiarów, prowadzić do takich postaw jak: dogmatyzm, walka, sztuczność, zamknięcie.

4. HUMANISTYCZNE FORUM JAKO PRZYKŁAD REALIZACJI HUMANISTYCZNEJ KULTURY PEDAGOGICZNEJ

Na zakończenie naszych rozważań przedstawimy pragmatyczny model dzielenia się wiedzą, który jest oparty na przedstawionej powyżej aksjologii pedagogiki humanistycznej. Mamy tę nadzieję, że zainspiruje ona nauczycielskie środowiska i sprawi, że dzięki niemu interakcje w nich staną się bardziej otwarte i bardziej satysfakcjonujące.

Humanistyczne Forum

Część I: *Heurystyczna* – ma na celu zwiększenie horyzontów poznawczych nauczycieli. Składa się ona z 3 punktów:

1. Prelegenci prezentują wybrane problemy z zakresu aktualnej i ważnej tematyki w danej dziedzinie specjalistycznej, badawczej – 30 min. W punkcie tym obowiązują wzorce humanistycznej, asertywnej komunikacji.

2. Dyskusje, polemiki, komentarze – do postawionych w punkcie 1 tez – 30 min. W punkcie tym obowiązują humanistyczne wzorce dyskusji, krytyki, refleksyjności, kooperacji.

3. Prezentacja nowości wydawniczych: aktualnych książek, publikacji, stron internetowych – 20 min. W punkcie tym obowiązują wzorce humanistycznej, asertywnej komunikacji.

Część II: *Relaksacyjna* – ma na celu zrelaksowanie nauczycieli (zgodnie z psychologiczną zasadą, że po wzmożonym wysiłku intelektualnym powinien nastąpić zasłużony odpoczynek), a także stworzenie okazji do zawarcia bliższych znajomości oraz pogłębienie więzi środowiskowych. Składa się z 1 punktu – Poczęstunku – 20 min. W punkcie tym obowiązują humanistyczne wzorce serdeczności, asertywnej komunikacji.

Część III: *Pedagogiczna* – ma na celu dzielenie się osobistym doświadczeniem, spostrzeżeniami – 30 min. Składa się z dwóch punktów:

1. Nauczyciele wyrażają swoje osobiste dylematy, spostrzeżenia, emocje związane z praktyką zawodową.

2. Nauczyciele starają się wspólnie znaleźć rozwiązania wybranych problemów, a także ustalają wspólny program działania.

W punktach tych obowiązują humanistyczne wzorce autentyczności, serdeczności, kooperacji, komunikacji.

Część IV: *Kończąca* – finalizuje *Humanistyczne Forum*. Nauczyciele serdecznie żegnają się, życząc sobie powodzenia w dalszej pracy zawodowej.

Zakończenie

W niniejszym artykule przedstawiony został model humanistycznej kultury pedagogicznej. Jego wybór nie był przypadkowy. Wśród innych modeli wyróżnia się on szczególną troską o dobro człowieka i dobro społeczne. Ponadto ma on silne implikacje praktyczne, co w wymiarze pedagogiki – nauki o charakterze pragmatycznym *sensu stricto* – jest szczególnie ważne. W artykule przedstawiliśmy jego aksjologiczny program maksymalnie prosto, tak by w sposób jeszcze bardziej przystępny i bezpośredni uchwycić sedno tego praktycznego zastosowania w konkretnych realiach interakcji środowiskowych. Zajęliśmy się jego realizacją w interakcji dzielenia się wiedzą między nauczycielami. W naszym ujęciu proces dzielenia się wiedzą okazuje się procesem wielowymiarowym, wieloaspektowym, a co najważniejsze sensotwórczym i kulturotwórczym. Pokazaliśmy, że dzielenie

się wiedzą może prowadzić do wszechstronnego rozwoju człowieka, realizacji takich wartości jak: samoświadomość, samorealizacja, kooperacja, asertywna komunikacja, twórcza dyskusja, wzajemna pomoc, serdeczność. Nauczyciele dzieląc się wiedzą w stylu humanistycznym, mogą więc w konsekwencji doświadczyć nie tylko doraźnej gratyfikacji płynącej z wymiany informacji, lecz także głębokich sensów i wartości związanych z rozwojem osobowości, które ten proces mogą zainicjować. W epilogu podaliśmy bardzo praktyczny i łatwy do urzeczywistnienia projekt jego zastosowania – *Humanistyczne Forum*. Wychodzi on naprzeciw zapotrzebowaniu nauczycieli, którzy coraz bardziej odczuwają potrzebę progresu, pogłębiania więzi środowiskowych w oparciu o kreatywne sposoby nawiązywania kontaktów i pragną jednocześnie wyjść z alienacji, samotnego rozwiązywania skomplikowanych spraw zawodowych. Twierdzimy, że *Humanistyczne Forum* można bez większych trudności stosować w każdej społeczności nauczycielskiej, w każdych realiach życia szkół oraz uczelni. W ten sposób doświadczać – już teraz – dużego bogactwa realnych profitów, na które wskazuje współczesna myśl humanistycznej pedagogiki.

Mamy nadzieję, że przedstawiony model inspirująco wpłynie na czytelnika. Pogłębi i scali świadomość pedagogicznej troski i odpowiedzialności zarówno w wymiarze psychologicznym, jak i socjokulturowym. Docelowo przyczyni się on do zwiększenia mocy działań wychowawczych, bardzo ważnych w obecnych czasach transformacji. Wierzymy, że dzielenie się wiedzą – w zaprezentowanym stylu pedagogiki humanistycznej – potrafi efektywnie przyczynić się do niwelacji aksjologicznego kryzysu, którego często doświadczają nauczyciele i ich uczniowie. W jego miejscu ustanowić pełny wzrastającego zadowolenia proces wszechstronnego rozwoju człowieka. Dzielmy się wiedzą i cieszymy z humanistycznego rozwoju!

SHARE OF KNOWLEDGE IN HUMANIST PEDAGOGY

S u m m a r y

Model of the humanist pedagogical culture among other models is distinguishes special care of the human and social welfare. Moreover it has got strong practical implications what in dimension of the pedagogy – science of pragmatic nature – is extremely important.

Thum. Jarosław Semprik

Słowa kluczowe: pedagogika humanistyczna, wiedza, aksjologia

Key words: humanist pedagogy, knowledge, axiology